

Legături de cărți cu ferecătură de alamă și dezvoltarea acestora la slovacii evanghelici din Ungaria

Zsuzsanna Tóth

Legăturile de cărți prezentate în prima imagine au fost realizate în mod surprinzător și în ciuda aspectului arhaic, în a doua parte a secolului al 19-lea. Aceste cărți sunt denumite până în zilele noastre în limbajul uzual *Tranoscius*, „Biblie tăut” (*foto 1*).

Apariția acestui tip de legătură poate fi considerată o manifestare spectaculoasă a modei existente în viața religioasă populară, răspândită la slovacii evanghelici stabiliți în împrejurimile orașului Békéscsaba.

Privind legăturile, se creează un sentiment de vechime datorită mai multor aspecte: tehnica de legare nedezvoltată și execuția superficială, caracterul grav uzat, caracteristic tuturor legăturilor, uzura, deformarea și corodarea aplicațiilor metalice și nu în ultimul rând, datorită unei imagini/concepții existente despre „cărțile vechi” (*foto 2-3*).

Pentru înțelegerea dezvoltării acestui tip de legătură este necesar să efectuăm o călătorie în timp. Așezarea slovacilor din Ținutul de Nord al Ungariei în urma alungării turcilor, a avut loc pe de o parte în mod spontan, pe de altă parte în mod controlat în mai multe etape și s-a terminat în linii mari la începutul anilor 1800. Slovacii au întemeiat localități în Pilis, în Bakony și în Marea Câmpie Maghiară, în jurul orașului Békéscsaba, în Serbia și mai târziu în împrejurimile orașelor Nyíregyháza și Arad.

Între timp, formarea lentă a clasei de mijloc și înstărirea acesteia a favorizat intrarea cărților mai ieftine și în posesia oamenilor din clasele mai inferioare. Centrele culturale ale burghezimii au fost orașele, însă efectul acestora s-a extins și în satele din împrejurimi. Dezvoltarea culturii cărților a fost împiedicată nu numai din cauze financiare, ci și datorită ratei încă destul de ridicate a analfabetismului la începutul anilor 1800.

Țărănimea a fost aproape în totalitate analfabetă. Chiar și în cazul meșteșugarilor cu obligație de emiteră a dovezii de plată, și astfel utilizatori ai scrisului și cititului, numărul analfabeților a depășit 30%. Valoarea cunoscătorilor scrisului în rândul țărănimii a depășit procentul de 60% doar în ultima treime a anilor 1800, mulțumită introducerii obligativității învățământului din 1868. În general, au deținut cărți cu conținut religios – cărți de rugăciuni, culegeri de psalmi, mai rar biblii – pe lângă acestea calendare și abecedare.

Cu privire la istoria legăturilor se poate constata faptul că ferecăturile încep să dispară de pe cărți încă din anii 1500. Perioada cărților înzestrate cu închizătoare, în sensul clasic al termenului, se termină la începutul anilor 1800, odată cu dispariția ultimului tip de închizătoare cu

cârlig, răspândit pe plan general. În timp ce până la această dată ferecăturile au fost realizate și aplicate pe cărți în general, indiferent de conținutul acestora, de acum încolo sunt pregătite doar pentru anumite tipuri de cărți – volume omagiale, cărți de rugăciuni, cărți de psalmi, albume – ori concepute special pentru o anumită operă. Începând cu anii 1800, o schimbare majoră a adus răspândirea cărților legate folosind materiale mai ieftine și fără ferecăaturi, accesibile claselor mai largi de oameni (*foto 4*).

Se extinde utilizarea pânzei și a hârtiei, a copertei de hârtie, a imprimeurilor în relief realizate în serie cu clișee și a legăturilor de piele. În special cele din urmă, au fost adeseori împodobite prin poansonare și cu forzațuri, șnituri pictate în culori aprinse. Forzațurile policrome au fost decorate în mai multe feluri, imprimate, marmorate, pictate cu culori pe bază de amidon și puteau fi realizate din hârtie de brocart, ori din hârtie albă simplă sau colorată (*foto 5*).

Trebuie menționat faptul că în ciuda schimbărilor amintite, a supraviețuit un tip de legătură care seamănă cu cărțile anterioare, valoroase, cu scoarțe de lemn, însă această legătură este executată mai simplu, la care lipsesc elementele de legătură neglijabile. În consecință, prețul acestui tip de legătură pare să fi fost mult mai scăzut față de cărțile vechi imitate. Totuși aceste legături au fost supraestimate de către clasele inferioare și folosite pentru cărți valoroase, în special cu conținut religios. Tipul de legătură exista deja de la mijlocul secolului al 18-lea, paralel cu ultimele piese de legături cu închizătoare cu cârlig, dispărute în secolul al 18-lea, și a rămas să fie folosit neîntrerupt până la începutul anilor 1900. Cu toate că aceste legături sunt înzestrate cu închizătoare care se fixează pe un știft metalic, ele sunt destul de simple, în special la piesele târzii, la care închizătoarea este formată doar dintr-o placă metalică îndoită.

Tipul de legătură se caracterizează prin coli cusute pe nervuri (binduri) simple de sfoară. Cotorul are formă dreaptă dacă nervurile sunt adâncite în cantul colilor, în caz contrar preia forma nervurilor. În ultimul caz bindurile sunt groase și nedezvoltate în pielea cotorului. Capetele nervurilor sunt lipite pe partea interioară a scoarțelor, prin desfacerea parțială a firelor de sfori în formă de evantai. Capitalbandurile sunt înlocuite cu capișoane (coifuri) groase. Scoarțele de lemn au fost teșite doar pe partea interioară, cu excepția laturii cotorului, unde teșirea se află pe partea exterioară a scoarțelor. Pentru curele și știft au creat loc pe cantul copertilor, iar scoarțele de cele mai

multe ori nu au fost adâncite pentru acest scop. Cotorul poate fi rotunjit sau drept. Învelitoarea poate fi din piele întreagă sau parțială, decorată moderat ori fără decor.

Aceste legături nu ocupă un loc semnificativ, remarcabil în arta legăturii de carte, deși execuția și posesorii s-au străduit să împodobească aceste piese prin aurire, prin aplicații de hârtie, forșături colorate, prin vopsirea șniturilor, prin poansonare și mai rar prin montarea ferecăturilor de cărți mai simple (*foto 6-10*).

Cele două tipuri de legături prezentate, cea neferecată, cu coperti de hârtie și cea ferecată, cu scoarțe de lemn, acoperă în decursul secolului al 19-lea și cartea cea mai semnificativă a slovacilor evanghelici, denumită *Tranoscius*. Aceste cărți cu denumirea populară „Biblie tăut” nu sunt biblii, ci cărți de cântece bisericești. Denumirea provine din numele autorului colecției de psalmi Juraj Tranovszky. Prima ediție din 1636 din Levoča, a fost urmată de mai mult de 170 ediții, iar de la sfârșitul anilor 1700 a fost publicată aproape anual, chiar și în mai multe ediții, la Bratislava, Pesta, Buda, Pestbuda, apoi Budapesta, datorită popularității crescute a cărții. Prezintă un limbaj ceh slovacizat și un scris cu litere gotice. Cartea s-a compus din două sau trei părți cu un număr variabil de cântece. Conținea părțile *Cithara* și *Phiala Sanctorum*, iar ultima parte, denumită *Prj dawek*, nu a fost neapărat inclusă în carte. Aceste tipuri de legături le regăsim și pe cărțile de dimensiuni mai mici cu cântece funerare, așa-numitele *Funebrale*. Pe cărțile de cântece cu scoarțe de lemn, și nu numai pe cele ale slovacilor evanghelici, au apărut aplicațiile metalice mai simple și închizătoarele turnate deja în prima parte a secolului al 19-lea și au rămas să fie utilizate în forme variate până la începutul următorului secol (*foto 10*). Până în momentul de față nu există date exacte referitoare la locul executării legăturilor, respectiv la distribuția lor în funcție de religie, însă se poate afirma faptul că ferecături similare se găsesc nu numai pe cărțile de cântece bisericești ale evanghelicilor, dar și pe cele ale reformaților. Pe cărțile de cântece catolice se găsește în general o ornamentație diferită, probabil și din cauza dimensiunilor mai reduse ale cărților.

Cărțile de cântece slovace au fost folosite nu doar la biserică, ci au fost răsfoite și utilizate frecvent și acasă. Familiile evanghelice au avut în posesie, au dăruit, au moștenit ori au colectat mai multe exemplare de *Tranosciusuri*, câteodată le-au și înmormântat împreună cu defunctul.

În aceste cărți se găsesc note în limba slovacă și maghiară, care se referă în special la familie și la posesor, dar și la schimbarea posesorului în familie. De multe ori sunt trecute și numele copiilor născuți, data căsătoriei și a decesului înrudiților (*foto 11-12*). Notițele aparțin de cele mai multe ori unor mâini nepricepute și arată declinul treptat al limbajului slovac la sfârșitul perioadei, determinat probabil în parte de școlarizarea în limba maghiară. Legăturile tipice, decorate bogat cu ferecături au apărut pe cărți de cântece bisericești doar la mijlocul secolului al 19-lea, la *Békéscsaba* și în împrejurimi, ca o manifestare

a modei locale, legate cu precădere de cultura țărănească, mai puțin de cea burgheză. Aplicațiile metalice strălucitoare au avut un rol reprezentativ și de protecție, și au demonstrat aprecierea cărții de către posesori. Folosirea, utilizarea legăturilor coincide cu schimbarea obiceiurilor populare, cu îmbogățirea cromatică a porturilor populare, determinată de înstărirea lentă a țărănimii și de apariția materialelor, vopselelor și mărfurilor fabricate industrial. Amprenta acestor schimbări o întâlnim pe legăturile de cărți cu perle din Debrecen. Moda acestui tip de legătură a persistat abia 50 de ani, timp în care numeroase cărți, peste zece mii de piese au fost prevăzute cu coperti acoperite aproape în întregime cu ferecături. În perioada respectivă există în continuu aplicații metalice unice, variate (*foto 13*), realizate probabil de un anumit meșter, însă în cele mai multe cazuri au fost alese formele care au fost la modă (*foto 14-21*). Cu ocazia ordonării, aranjării legăturilor studiate, s-au diferențiat mai multe grupuri și perioade. Fiind vorba despre un tip de ferecătură de scurtă durată, se observă mai mult existența concomitentă a formelor, decât succesiunea acestora. În studiul prezent ferecăturile de cărți nu pot fi examinate în mod detaliat, de aceea sunt prezentate doar formele cele mai caracteristice ale acestora.

Ferecăturile au fost aplicate de multe ori pe cărți utilizate deja de mult timp și în general nu se adaptează la decorația originală a legăturii, fapt ce se observă pe cărțile acoperite cu aplicații metalice perforate. Ferecăturile au fost montate adeseori cu ocazia remedierii legăturii. Din această cauză găsim diferență mare între data editării cărții și data¹ poansonată pe aceasta. Aplicațiile metalice au fost executate de legători de carte locali, stabiliți de multe ori în sate, în speranța unor venituri mai bune; dar intră în calcul probabil și legători de carte și tăuți itineranți care prelucrau sârma și au trecut prin zonă. Ferecăturile au fost realizate cu instrumente și tehnici simple, reduse la număr. Poansonarea s-a efectuat cu câteva unelte de perforat, iar pentru tăierea plăcii au folosit foarfecă de tablă. Pe partea dorsală a plăcii metalice au fost trecute liniile de ghidare pentru realizarea ornamentelor bombate (în relief), în timp ce punctele adâncite (poansonate) au fost marcate în prealabil pe fața plăcii (*foto 22-23*).

Ornamentația, întotdeauna identică pe coperta anterioară și pe cea posterioară, se compune din niște motive simple, cum sunt punctul, semicercul, inima sau cercul. Pe legături au poansonat adeseori numele posesorului și data aplicării ferecăturilor. Această dată corespunde doar în cazuri excepționale cu data editării cărții. Datorită faptului că până în momentul de față nu s-a găsit pe legături o datare anterioară anului 1850 și ulterioară anului 1910, aceste două date marchează perioada de utilizare a acestor aplicații metalice. Numele poansonate sunt abia descriabile, se vede că liniile cifrelor au fost trasate de mâini nepricepute. Rar găsim o inscripție atât de frumoasă cum este cea cu numele *Adamik János* pe una dintre legături

¹ Sub fotografiile figurează întotdeauna data editării.

(foto 24). Rămâne o enigmă, cum a acceptat posesorul acea legătură la care inscripția a fost trecută invers, cu capul în jos (foto 25).

Răspândirea ferecăturilor a fost destul de rapidă și foarte schimbătoare. Acest fenomen se observă pe numeroase legături, la care ferecăturile au fost schimbate după scurt timp, iar urmele acestora s-au păstrat pe suprafața învelitoarelor de cărți (foto 16, 26).

Pe plăcile metalice putem descoperi alte urme ale remedierilor, pe una de exemplu a fost așezată o bucată nouă de placă metalică, probabil cu scopul de a ascunde numele vechiului posesor (a treia legătură a imaginii 18). Cu ocazia aplicării învelișului metalic au schimbat adeseori pielea de pe cotor, aflată în stare degradată, uzată (foto 27). Circumstanțele și lipsa cunoștințelor profesionale au rezultat de multe ori piese grosolane, insuficient prelucrate.

Cu ocazia împodobirii legăturilor, au introdus, au aplicat adeseori sub zonele perforate, substraturi colorate: imagini imprimare, ori hârtii colorate și decupate (foto 28).

Pe piesele mai vechi sau considerate a fi mai vechi, realizate de anumiți legători de cărți într-un stil aparte, ferecăturile sunt fixate prin cuie de alamă de dimensiuni mici. Însă, în general, s-au folosit nituri executate pe loc din benzi de alamă în formă de pâlnie (foto 29). Vârful puțin curbat al niturilor apărea pe partea exterioară a copertilor, în timp ce capul aplatizat a ieșit pe partea interioară a copertilor (foto 30). Locul niturilor a fost perforat în prealabil, urma circulară a poansonului de perforat se observă pe locul niturilor lipsă.

Specificul acestor legături de cărți constituie benzile metalice care acoperă cotorul și care se învârt în jurul inelelor în formă de 0 (foto 31-32). Verigile au fost executate din plăci de alamă, iar inelele, aproape fără excepție, din fier.

Benzile pot fi dispuse uniform, dar și grupate; în unele cazuri urmăresc nervurile, în altele cazuri nu (foto 31). Capetele aplicațiilor metalice au fost pliate pe marginea copertilor în mai multe feluri. Mai rar au fost pliate simplu pe scoarțele cărților și eventual fixate prin cuie, dar în general au fost îndoite în așa fel încât să acopere propriul material (foto 33).

În cazul celor mai vechi legături ale tăuților s-au păstrat formele simple de închizătoare cu cârlig, sau variațiile acestora, la care știftul a fost executat din placă metalică și apoi fixat pe scoarța cărții (foto 34).

Această modă a dus la apariția unui nou tip de închizătoare. Încuietoearea lipsită de curea a fost executată din placă rigidă de fier, pe care au învelit-o în placă subțire de alamă. Partea de început a închizătorii a fost rulată și această parte cilindrică s-a fixat pe cantul scoarței, asigurând închiderea cărții. Închizătoarele au fost rar împodobite, dar la cele mai multe piese, în special pe cele lungi, se găsește o decorație în formă de nervură. Cele de dimensiuni mai reduse au fost pregătite pentru Funebrale mai subțiri și prezintă o formă plană și mai simplă (foto

35). Închizătoarea, asemănător benzilor, se învârt în jurul inelelor din fier și se fixează fără curea pe scoarță, prin intermediul unei balamale și nituri metalice (foto 36).

Învelișurile metalice, aplicate fie pe legături mai simple cu coperti de hârtie, fie pe coperti de lemn, împreună cu elementele păstrate ale legăturilor, alcătuiesc legăturile specifice ale tăuților. Din această cauză trebuie menționate încă două elemente ale legăturii. Unul îl constituie forțașul, care prezintă adeseori o ornamentație colorată în culori aprinse (foto 37), dar se extind și forțașurile unicolore, adeseori de calitate slabă.

Al doilea element caracteristic este șnitul cărților. Șniturile colorate, ornamentate și poansonate similar cu aplicațiile metalice, se observă pe numeroase legături, și se pare că ar fi fost pregătite pentru legăturile originale, anterioare învelișurilor metalice (foto 38). Într-adevăr, pe șniturile cărților editate mai târziu nu se mai găsește niciuna dintre tehnicile amintite, dar păstrarea forțașurilor originale ne sugerează faptul că acestea au ieșit lent din modă.

Întocmirea studiului a fost susținută de Biblioteca Națională Széchényi prin asigurarea zilelor de cercetare.

Fotografiile și desenele prezentate au fost efectuate de către autoare.

BIBLIOGRAFIE

- BERTÓK Bertalan: A 370 éves Transcius emlékkönyve, Békéscsaba, Békés Úti Közösségi Házak, 2008.
- Magyar Néprajzi Lexikon, III. szerk.: ORTUTAY Gyula, Budapest, Akadémiai kiadó, 1980.
- Megvetés és önbecsülés, Igaz történet Üstfoltozóról, Dróttostótról, Teknőscigányról. kiállítási vezető Néprajzi Múzeum, 2014.
- Szlovákok Békéscsabán, szerk.: KRUPA András, Békéscsaba, 1980.
- TÁBORI György: A rézveretes Transcius: a magyarországi evangélikus szlovákok régi, vallásos énekeskönyve, Békéscsaba, a Békés Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának Tudományos-Koordinációs Szakbizottsága, Fekete könyvek kultúrtörténeti sorozat, 6, 1986.
- TÓTH Zsuzsanna: A Magyarországon élő evangélikus szlovákok rézveretes kötése. In: Az identitás forrásai. Hangok, szövegek, gyűjtemények. Bibliotheca Scientiae & Artis, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Gondolat kiadó, 2012. pp. 247–263.

Zsuzsanna Tóth

Restaurator artist hârtie-piele

Restaurator carte

Biblioteca Națională Széchényi

1043 Budapesta str. Aradi 5. et. 2/15

E-mail: tothzsuzsanak@gmail.com

LISTA FOTOGRAFIILOR

- Foto 1.* Grupa legăturilor de cărți.
- Foto 2.* Aspectul uzat, deformat și nepretențios executat al ferecăturilor, precum și imaginea plăcilor metalice care înconjoară cotorul cărților, corespunde cu imaginea noastră formată despre cărțile vechi. (1841 Buda. OSZK 220.762)
- Foto 3.* Urmele uzurii intense și remedierile contribuie la efectul vechimii. (1790 Bratislava. OSZK 220.930)
- Foto 4.* Legături mai ieftine, fără ferecăture. (1823 Pesta. OSZK 818.961-963 / 1877 Budapesta. OSZK 822.934-935 / 1818 Pesta. OSZK 805.611)
- Foto 5.* Legăturile de cărți simple au fost împodobite cu forzațuri colorate și cu șnituri pictate, poansonate. (Șnit de carte marmorat, poansonat. 1818 Pesta. OSZK 805.611-13 / Forzaț colorat, imprimat cu ștampile. 1812 Bratislava OSZK 812.899-900)
- Foto 6.* Caracteristicile tipului de legătură pot fi urmărite deja la piesele din secolul al 18-lea. (1774 Buda. OSZK 319.456)
- Foto 7.* Desenul prezintă elementele preluate, caracteristice tipului de legătură ferecată și înzestrată cu scoarțe de lemn. (1831 Bratislava. OSZK 322.596-597)
- Foto 8.* Se găsesec între legături și piese de execuție grosolană, imprecisă. (1795 Bratislava. OSZK 322.997)
- Foto 9.* Forme de închizătoare simple, aplicate pe acest tip de legătură.
- Foto 10.* Ornamentația legăturilor ferecate, înzestrate cu scoarțe de lemn accentuează valoarea cărții, indiferent de religie. (1787 Bratislava. OSZK M. 474.054 / 1851 Pesta. OSZK 634.757 / 1896 Budapesta. Proprietate privată)
- Foto 11.* Notă referitoare la moștenire într-una dintre cărți. (1856 Pesta. Proprietate privată)
- Foto 12.* Note referitoare la familie pe forțaful unei alte cărți. (1836 Pesta. OSZK 825.778-780)
- Foto 13.* Legături variate, unice, cu aplicații metalice. (1841 Pesta. Proprietate privată / 1828 Pesta. OSZK 170.560 / 1864 Pesta. Proprietate privată / 1877, 1879 Budapesta. Proprietate privată / 1841 Pesta. OSZK 805.040-042 / 1800, 1801 Bratislava, Pesta. OSZK 831.885-886 / 1836 Pesta. OSZK 825.778-780)
- Foto 14.* Aplicații metalice răspândite la începutul perioadei. Se poate observa urma acestora pe unele forme cu șase loburi perforate, devenite populare mai târziu. (1816 Bratislava, Pesta. Proprietate privată / 1786, 1787 Bratislava. Proprietate privată / 1790 Bratislava. OSZK 220.930 / 1841 Buda. OSZK 220.762 / 1853 Pesta. Proprietate privată)
- Foto 15.* Legături cu chenar din bandă metalică, fără ornamentație centrală. (1805 Bratislava. OSZK 324.919 / 1729 Bratislava. Proprietate privată / Lipsește locul, timpul editării și foaia de titlu. Proprietate privată / 1842 Kőszeg. OSZK 634.389-390)
- Foto 16.* Legăturile cele mai uzuale, împodobite cu motive cu șase loburi perforate. În cele mai multe cazuri se văd la perforații urmele aplicațiilor metalice anterioare. (1775 Bratislava. OSZK 220.827 / 1870 Arad. OSZK 811.456-458 / 1900 Senica. OSZK 828.675-677 / 1882 Budapesta. Proprietate privată / 1800, 1864, 1797 Pesta, Arad, Pesta. OSZK 822.262-264 / 1825 fără locul editării. Proprietate privată / 1872 Praga. Proprietate privată / 1877, 1878 Budapesta. Proprietate privată / 1848 Pesta. Proprietate privată / 1820, 1821 Pesta. Proprietate privată / 1877 Budapesta. Proprietate privată / Fără foaie de titlu. Proprietate privată / Fără foaie de titlu. Proprietate privată / 1849 Pesta. Proprietate privată / 1868 Pesta. Proprietate privată / 1853 Szarvas. Proprietate privată / 1832 Pesta. OSZK 819.723-724)
- Foto 17.* Pe legăturile mai mari au executat aplicații metalice perforate, decorate cu opt sau zece loburi. (1893 Arad. OSZK 821.271-274 / 1912 fără locul editării. Proprietate privată / 1882 Budapesta. Proprietate privată / 1886 Budapesta. Proprietate privată / 1787 Bratislava. Proprietate privată / 1863 Praga. Proprietate privată T91)
- Foto 18.* Un grup separat alcătuiesc legăturile cu aplicații metalice perforate cu loburi tăiate din placă și cu loburi bombate (în relief). (1863 Pesta. OSZK 828.504-507 / 1807 Bratislava, Pesta. Proprietate privată / 1868 Pesta. Proprietate privată / 1858 Pesta. Proprietate privată / 1868 Pesta. Proprietate privată / 1858 Pesta. OSZK M.170.941 1-3)
- Foto 19.* Legăturile învelite integral cu aplicații metalice sunt frecvente la fel, în special pe Funebralele de dimensiuni mai mici (1831 Buda. Proprietate privată / Proprietate privată. Foi goale legate / 1868 Praga. Proprietate privată / Fără locul și data editării. Proprietate privată / 1869 Pesta. OSZK 321.706 / 1800 Bratislava. Proprietate privată / 1844 Pesta. OSZK 326.482 / 1894 Békéscsaba. OSZK fără număr de inventar / 1799 Bratislava. Proprietate privată / 1894 Budapesta. Proprietate privată / 1828 Pesta. OSZK 326.483 / 1885 Debrecen. Proprietate privată)
- Foto 20.* Între plăcile metalice care acoperă întreaga copertă se află și cele decorate cu motive circulare. (Fără locul și data editării. Proprietate privată / 1878 Pesta. Proprietate privată / 1873, 1874 Pestbuda. OSZK 804.297 / 1800 Bistrița. Proprietate privată / 1886 Budapesta. OSZK 319.807 / 1858 Pesta. Proprietate privată)
- Foto 21.* Un alt grup de legături constituie cele decorate cu aplicații metalice având perforații cu colțuri tăiate. (1833, 1844 Pesta. OSZK 220.947 / Lipsește foaia de titlu. Proprietate privată / 1856 Pesta. Proprietate privată / 1879 Budapesta. OSZK 322.566 /

- 187? Budapesta. OSZK 326.249)
- Foto 22.* Linii de ghidare bombate pe suprafață (1894 Budapesta. Proprietate privată)
- Foto 23.* Șirurile de puncte adâncite sunt marcate prin gravare pe partea din față a plăcii. La spinul de lipsă, placa este remediată, locul spinului a fost realizat cu poanson. (1856 Pesta. Proprietate privată)
- Foto 24.* Inscricție frumos realizată pe învelișul de placă metalică. (Lipsește foaia de titlu. Proprietate privată)
- Foto 25.* Inscricție poansonată invers pe învelișul din placă metalică al cărții. (Lipsește foaia de titlu. Proprietate privată)
- Foto 26.* Urma aplicației metalice anterioare se vede pe partea perforată a plăcii metalice. Urme similare găsim pe multe dintre legăturile prezentate pe imaginea 16. (1776 Bratislava. OSZK 220.827)
- Foto 27.* Urma pielii cotorului pe forzaț. (1800 Bratislava. Proprietate privată)
- Foto 28.* Au introdus suporturi colorate sub inimile perforate ale aplicațiilor metalice, dar aplicațiile colorate și imprimate, vizibile sub părțile perforate, sunt elementele ornamentale ale legăturii originale. (1786 1787 Bratislava. Proprietate privată / 1874 Pesta. Proprietate privată)
- Foto 29.* Nituri realizate din benzi metalice rulate în formă de pâlnie, folosite pentru fixarea învelișului metalic.
- Foto 30.* Vârful ascuțit al niturilor se vede pe partea exterioară a coperților, iar capătul aplatizat pe partea interioară a acestora. (1885 Debrecen. Proprietate privată / 1879 Budapesta. OSZK 322.566)
- Foto 31.* Benzile metalice care înconjoară cotorul cărților.
- Foto 32.* Partea interioară a benzii metalice. (1844 Pesta)
- Foto 33.* Formarea colțului din învelișul metalic. (1800 Bratislava. Proprietate privată)
- Foto 34.* Știft realizat prin rularea capătului plăcii metalice. (1786, 1787 Bratislava. Proprietate privată)
- Foto 35.* Tipul de închizătoare plană și cu nervură, dezvoltat în împrejurimea orașului Békéscsaba. (1853 Szarvas. Proprietate privată / 1844 Pesta. OSZK 326.482)
- Foto 36.* Încuietoarea se fixează pe cantul coperții, realizat pe marginea acesteia. (1832 Pesta. OSZK 819.723-724)
- Foto 37.* Forzațurile pictate și imprimate sunt perforate cu cuiele care fixează aplicațiile metalice, acest fapt demonstrează că au păstrat forzațurile originale ale cărților. (1877, 1878 Budapesta. Proprietate privată / 1868 Pesta. Proprietate privată / 1894 Budapesta. Proprietate privată)
- Foto 38.* Șnituri pictate, poansonate și marmorate. (1841 Pesta. OSZK 805.040-042 / 1820 Pesta. Proprietate privată / 1877 Budapesta. Proprietate privată / 1828 Pest. OSZK 170.560 / 1844 Pest. OSZK 326.482)

Traducere: András-Tövissi Júlia